

SKALNI PLEZALČEK

(*Tichodroma muraria*)

// Domen Stanič

SKALNI PLEZALČEK (*Tichodroma muraria*) se z različnimi odtenki sive in črne barve telesa odlično zlije z barvo apnenčastih skalovij. Kar še posebej bode v oči v njegovem perju, pa so čudovite karminastordeče barve v perutih.

foto: **Miran Krapež**

V drugi polovici 18. stoletja je naravoslovec J. A. Scopoli v idrijskih gorah naletel na pisano ptico. Spominjala ga je na žolno, zato jo je poimenoval Picus muralis ali »skalna žolna«. Primerek te vrste je poslal Karlu Linneju, sloviti Šved pa jo je leta 1766 tudi uradno uvrstil v taksonomski sistem pod imenom Certhia muraria. Kasneje so vrsto preimenovali v Tichodroma muraria. To ime se je za skalnega plezalčka ohranilo do danes.

Kot za številne druge vrste, ki so bile prvič opisane ravno v Sloveniji, smo lahko tudi za skalnega plezalčka ponosni, da je res "naš". A njegova gnezditvena razširjenost je v Sloveniji dokaj malo poznana. Za to je v večji meri kriv sam gnezditveni življenjski prostor vrste – človeku nedostopna skalovja v gorskem svetu in alpskih dolinah. Pri nas je skalni plezalček razširjen v Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alpah ter Karavankah, nikjer pa ni pogost. Glede na razpoložljiva primerna življenjska okolja za gnezdenje pri nas je za vrsto presenetljivo malo podatkov, kar kaže, da je verjetno gnezdenje te zanimive ptice pri nas večinoma spregledano.

ŽIVČNO UTRIPANJE S PERUTMI

K težki opaznosti skalnega plezalčka pripomore tudi njegova velikost. V dolžino meri le slabih 17 centimetrov, približno toliko kot domači vrabec (*Passer domesticus*). Tako majhno ptico zlahka spre-

gledamo v razsežnih skalnih stenah alpskega sveta. Tudi sama obarvanost perja pripomore k dobremu mimetizmu oz. zlivanju z okolico: različni odtenki sive in črne se odlično zlivajo z barvo apnenčastih skalovij. Kar zagotovo bode v oči v perju skalnega plezalčka, so čudovite karminasto-rdeče barve v perutih. Te so vidne le za hip, kadar ptica hitro in utripajoče razpira peruti med plezanjem po skalah. Zaokrožena oblika peruti in frfotajoči let pa spominjata bolj na metulja kot na ptico. Včasih lahko skalnega plezalčka opazimo že s prostim očesom ravno zaradi njegovega živčnega razpiranja peruti. To je način komunikacije, ki v večji meri nadomešča zvočno sporazumevanje. Plahutanje peruti je namenjeno tako osebkom iste vrste kot tudi drugim pticam, ki prebivajo v istem življenjskem okolju. Intenziteta in hitrost utripanja peruti sta povezani z razpoloženjem osebkov. Ob sproščnem počutju so zamahi manjši in počasni, ob večjem vznemirjanju pa so večji in hitrejši. Skalni plezalček ima sicer zelo ozek zvočni repertoar. Pesem sestavlja enostavno in kratko sosledje žvižgov, ki jo oba spola uporabljata za označevanje teritorija. Kontaktna oglašanja pa so precej redka, saj je vrsta večji del leta samotarska.

POSEBNEŽ GLEDE HRANE IN IZBIRE OKOLJA

Skalnega plezalčka lahko opazujemo na najrazličnejših skalnih stenah, čeprav je njegov gnezditveni prostor precej specifičen. Za gnezdenje potrebuje predvsem razčlenjene stene s špranjami, spodmoli, poličkami in luknjami, ki imajo spreminjajočo se intenziteto sončne obsijanosti v različnih obdobjih dneva. Gnezdo navadno skriva v špranji ali luknji v steni. Za gnezditveno mesto je pomembno, da leži v bližini tekoče vode, in sicer v obliki potoka, hroudarnika ali slapu. Vrsta je posebež tudi s prehra-

njevalnega vidika. Z dolgim in rahlo zakrivljenim kljunom stika po špranjah, razpokah in luknjah skalnih sten, kjer najde svojo glavno hrano: majhne žuželke in predvsem pajke. Poleg tega se hrani tudi z različnimi drugimi nevretenčarji, njihovimi jajčeci in ličinkami. V toplem in sončnem vremenu pogosto lovi tudi leteče žuželke, kot so muhe, čebele, stenice in včasih celo kačje pastirje.

VIŠINSKA SELITEV

Skalni plezalček spada v skupino t. i. "višinskih selivk", ki poleti gnezdi v gorah in se pozimi premaknejo v niže ležeče kraje. Selitev na kratke razdalje gorskim pticam omogoča, da se umaknejo pred neugodnimi zimskimi razmerami oz. pomanjkanjem hrane. Plezalček na prezimovanju zaseda podobne življenjske prostore kot med gnezditvijo, predvsem naravne skalne stene, a včasih tudi kamnite strukture: gradove, mostove, viadukte, kamnolome in celo hiše. V Sloveniji bomo vrsto najlaže opazili ravno v zimskem času. Značilno prezimovališče so prisojne, apnenčaste stene na Primorskem, predvsem na Kraškem robu in v kraških udornicah. Med najbolj obetavna območja naj omenim predvsem Osapsko steno nad Ospom, dolino Glinščice in kraško udornico Veliko dolino pri Škocjanskih jamah. Poleti lahko vrsto s kančkom sreče opazujemo na gnezdiščih v Alpah, denimo v dolini Trente, na Kaninu, Mangartu in drugje, predvsem v Julijcih.

Za konec še predlog za izlet: Skalni plezalček redno prezimuje v okolici Predjamskega gradu, kjer ga je moč opazovati tako na naravnih stenah kot na samem gradu. Lokacija je torej odlična tudi za družinski izlet, saj lahko opazovanje te zanimive vrste združimo z ogledom Predjamskega gradu in bližnje Postojnske jame.

Za gnezdenje potrebuje razčlenjene stene s špranjami, poličkami in luknjami, ki imajo v različnih obdobjih dneva spreminjajočo se intenziteto sončne obsijanosti.

foto: **Domen Stanič**